

Pirret

Femåriga Sara upptäcker en dag att hon kan flyga. Det pirrar till i magen, och så lyfter hon. "Jag flygde", konstaterar hon nöjt, medan hennes mamma mest är bekymrad över vilken kroppslig åkomma som kan ligga bakom detta fenomen. Sjukhusets professorer gnuggar händerna av förtjusning inför det unika barnet, men trots omfattande undersökningar visar det sig inte alls så lätt att hitta det speciella pirret.

En film för de yngsta om betydelsen av att få vara sig själv, att inte behöva anpassa sig och att allt faktiskt är möjligt.

Rekommenderad från förskolan

EN FILMHANDLEDNING AV
AGNETA DANIELSSON

Handling

Sara står vid fönstret och väntar på sin mamma. Det mörknar ute. Också idag är hon den som sist blir hämtad på förskolan. Plötsligt faller en stjärna på himlen och hon följer den fascinerat med blicken. När hennes mamma äntligen kommer berättar Sara uppspelt att "en stjärna fallde", men mamman är alltför uppfylld av vardagens alla stressande måsten för att orka lyssna och svarar hastigt på Saras fråga om vad som händer med en stjärna: "det är

grus och sånt som brinner upp". Sara plockar upp lite "stjärngrus" från marken.

Väl hemma är det dags för kvällens skumbad. Mamman hinner precis börja schamponera Saras hår innan brandvarnaren tjuiter. I ugnen bolmar den förkolnade middagen. Men Sara låter sig inte störas av oljudet utan koncentrerar sig på att blåsa de mest färgskimrande såpbubblor. De stiger mot taket och Sara följer dem med handen. Plötsligt lyfter hon ur badkaret och svävar uppe i luften. Med ett plask landar hon återigen i badkaret, och när mamman kommer inrusande berättar Sara det fantastiska: "Jag flygde!". Mamman tror att hon fantiserar.

Det visar sig dock att Saras förmåga att flyga inte var någon engångshändelse. Dagen därpå är det en vacker fågelfjäder som får henne att flyga fram över förskolegården, för att till sist landa högt, högt uppe i ett träd. Den brandman som får plocka ner henne är imponerad över hennes klättringsförmåga, men också för honom berättar hon sanningen, att hon flugit upp.

När Sara ska beskriva känslan när hon flyger säger hon att "det bara pirrade, så flög jag". Mamman ringer oroligt till BVC för besök, för att det är något som är fel förstår hon. Men den undersökande läkaren hittar inget att anmärka på, utan gratulerar till detta friska barn. Precis när han yttrat dessa ord svävar Sara upp mot en glaskula som hänger i ett fönster, och detta leder till stor aktivitet. I full fart åker de till det stora sjukhuset, där professorerna

Kropp och Näslund ivrigt tar emot. Att Sara spjärnar emot och inte alls vill in i den deprimerande kolossen till hus har de ingen förståelse för. I henne ser de endast ett intressant forskningsobjekt som kan öppna vägen mot ett Nobelpris. Deras upphetsning vet inga gränser, och genast börjar undersökningarna. Det mäts och vägs och tas blodtryck och blodprover och frågas frågor. Sara vägrar att svara, men mamman agerar tolk. Hon berättar om känslan av glädjepir i magen, och professorerna bestämmer att det minsann krävs några dagars observation. Mamman får inte bo kvar, med hänvisning till smittskyddsregler.

I rummet intill Saras ligger en pojke. Hon såg honom redan då hon kom till sjukhuset. Han ligger inne i ett plasttält, är utan hår och verkar mycket sjuk. Hans föräldrar pratar upprört med en läkare. De vill ha hem sin pojke på hans, som de befarar, sista födelsedag.

Näslund och Kropp försöker på olika sätt locka fram ett pirr i Sara. De målar upp pengar och berömmelse om hon kan visa hur hon gör. Det hjälper inte. De försöker muntra upp henne genom att ta på lösnäsor och fåniga hattar. Hon skrattar inte det minsta. De föser in en inhyrd clown, men avbryter honom med ett "nej, det tycker vi är tråkigt" och så är också den chansen förbrukad. Oenigheten mellan läkarna är stor, och de börjar ifrågasätta om hon verkligen kan flyga. All uppståndelse gör Sara ledsen. Hon vill inte kunna flyga mer, hon vill hellre vara som alla andra.

Sara springer undan, gömmer sig i en skrubbe och sitter där och längtar efter sin mamma. Då ser hon såpbubblor som stiger upp utanför fönstret. Hon går fram till fönstret och öppnar det, ställer sig på fönsterbrädan och flyger iväg. Hon flyger utanför sjukhuset, cirklar utanför det rum där den sjuke pojken ligger, han ser henne och hon åker in. Hon flyger runt hans tält, deras händer möts på var sin sida om plasten och pojken sätter sig upp. När föräldrarna senare kommer in i rummet stannar de förvånade. Inte nog med att deras dödsjuka son sitter upp, leende, hela sängen svävar över golvet.

När Sara kommer ut i korridoren jagas hon av professorerna, men då uppenbarar sig mamman. Hon tar genast

Saras parti och ifrågasätter vad som egentligen händer. Sara väddar till sin mamma att de inte ska få ta bort pirret, vilket hon lovar. Samtidigt får Sara lova att gå med på en sista undersökning. Läkarna vill att hjärnan ska röntgas, för att på det viset eventuellt kunna se pirret. Sara tycker det är obehagligt, men är tapper. Hon sväljer, och tänker på den sjuke pojken. Läkarna jublar, för plötsligt händer något. De ser pirret! Men knappt hinner de triumfera inför denna världssensation innan den bleknar bort och försvinner. Mamman är nu trött på alla experiment på sin fullt friska dotter, och trots professor Kropps försök att stoppa dem, marscherar de iväg.

Mamman har med ett paket med ett radiostyrt flygplan i. Sara vet genast vad hon ska göra med det. Hon går in till pojken och han tar leende emot presenten. Tillsammans med sin mamma lämnar Sara sjukhuset. Fåglarna kvittrar, vid en vattenpöl har maskrosor sprängt sig upp ur asfalten. Sara och hennes mamma tittar på dem och mamman säger: "vad jag saknat dig!". Så styr de kosan hemåt, hand i hand. Mamman i sakta mak på gångvägen, Sara två meter upp i luften.

Drömmen om att flyga

Det är inte bara Sara som längtansfullt tittar upp mot skyn och drömmer om att själv kunna sväva där uppe. I alla tider har denna längtan att bokstavligen lyfta sig över vardagen funnits. Redan för 5 000 år sedan sägs den kinesiske kejsaren Shun ha byggt sig en luftfarkost. De flesta har nog studerat fåglarna och försökt att lära av deras teknik. Med olika typer av vingar fastspända på kroppen har de hugade kastat sig ut från klippor och andra höga höjden. Tyvärr sammanfaller inte alltid teori och praktik. Alltför många har därför offrat sina liv i sin strävan efter att få luft under vingarna. En som grubblade mycket över flygkonstens hemlighet, och som också intresserade sig för fåglarnas förflyttning, var Leonardo da Vinci. Hans tankar var några av de tidigast dokumenterade försöken att konstruera en flygmaskin. Han trodde sig kunna lösa flygproblemet med vetenskapliga metoder, men längre än till skisstadiet kom det aldrig. De material som fanns att

tillgå i slutet av 1400-talet var alltför tunga för att det skulle fungera. En av hans skisser föreställde en föregångare till helikoptern, men det var inte förrän i början av 1900-talet som en sådan realiserades.

I böckernas värld finns också många skildringar av olika typer av luftfärder. I sagorna i Tusen och en natt berättas om flygande mattor, i Jules Vernes Från jorden till månen sker färden med hjälp av en gigantisk kanon. Och precis som med Da Vincis idéer visade det sig att också Vernes fantasier så småningom skulle ta en mer fast form och kunna genomföras i verkligheten. Men när boken skrevs 1871 var det verkligen science fiction.

Också i barnlitteraturen flyger en och annan figur omkring. Karlsson på taket, Mary Poppins och Peter Pan är bara några exempel. Skillnaden mellan dem och Sara är att de alla har någon typ av hjälpmedel, som en liten propeller till exempel, för att ta sig fram. Sara däremot lyfter av ren glädje.

Att det kan ha sina risker att flyga är Saras mamma medveten om. Om Sara ska få flyga måste det därför ske under säkra former. En annan förälder som försökte skydda sitt barn var Daidalos. Han hade, enligt den grekiska myten, byggt en labyrint åt kung Minos av Kreta. Men för att han inte skulle kunna avslöja labyrintens hemligheter kastades han och hans son Ikaros i fängelse. Daidalos fann dock på råd, uppfinnare och konstruktör som han var. Därför gjorde han vingar av fjädrar, sammanfästa med vax. Innan Ikaros flög iväg varnade han sin son för att stiga för nära solen, eftersom värmen skulle kunna smälta vaxet. Men Ikaros blev som berusad av sin flygförmåga och steg allt högre och högre, tills Daidalos farhågor besannades. Vingarna åkte av och Ikaros störtade i havet och dog. Så kan det gå om man blir övermodigt djärv...

- Varför tror ni att Sara känner sådan längtan efter att flyga? Har ni någon gång drömt om att kunna flyga av er själva? Fundera över vilka fördelar det skulle vara om vi människor kunde flyga som fåglar? Kan ni komma på någonting som inte skulle vara så bra? Varför tror ni att Saras mamma blev så bekymrad? Vad tror ni att era föräldrar skulle säga om ni plötsligt skulle flyga iväg?

- Även om man inte har Saras förmåga finns det flera andra sätt att flyga på. Till en del behövs det någon sorts motor, i andra fall räcker det med starka vindar. Värme kan också hjälpa till om man vill stiga till väders. Försök tillsammans komma på så många sätt som möjligt. Skriv upp de ni kommer på. Hur många får ni ihop?

- När läkarna börjar tvivla på om Sara verkligen kan flyga så försöker hon på alla sätt visa att hon visst kan det. En kväll står hon i sitt sjukrum och försöker flaxa med armarna, ungefär som fåglar gör då de ska lyfta. Det fungerar inte. Varför tror ni att vi människor inte kan flyga när fåglarna kan det? Och hur kan det då vara möjligt att ett tungt flygplan kan flyga?

Pirr av glädje

För att kunna flyga behöver Sara pirr i magen. Men det går inte med vilket pirr som helst, utan det ska vara ett av glädje. Men Kropp och Näslund har svårt att förstå vad som är roligt, eller åtminstone vad barn kan tycka är roligt. Istället för att fråga Sara vad hon tycker försöker de

hitta på lustigheter. Deras krampartade försök blir inte ett dugg lyckade.

En annan professor, som dessutom finns alldeles på riktigt, är Göran Malmqvist. Denne genomkloke man, tillika innehavare av stol nr 5 i Svenska Akademin har sagt: "Vuxna tror man ska sänka sig till barnets nivå, när man istället ska försöka höja sig till barnets förmåga till inlevelse och fantasi." Det är en omöjlig uppgift för Kropp och Näslund, fjärmade från sina känslor som de är. Drivkraften i deras liv är berömmelse och pengar, och tanken på ett Nobelpris kan få dem att offra vad som helst. Att en liten flicka blir ledsen på kuppen bekommer dem inte det minsta.

En som faktiskt fick Nobelpriset, fast inte i medicin utan i fysik, och som dessutom hyllade fantasin var Albert Einstein. Han menade att fantasi är viktigare än kunskap, eftersom kunskapen är begränsad. Fantasins däremot "omgärdar världen, stimulerar framsteg och föder utveckling."

- En av läkarna sa att det kan pirra i magen på olika sätt, inte bara när man är glad. Kan ni komma på annat som gör att det pirrar i magen?

- Det är ganska små, vardagliga saker som gör att Sara får glädjepirr i magen. Kommer ni ihåg vad det var som gjorde att hon blev så glad så att hon flög? Har ni själva känt att det pirrat i magen, när ni blivit glada? Vad var det som gjorde er så pirriga?

- Sara sa att det är i magen det känns när hon blir glad. På sjukhuset sa läkarna att allt man känner finns i hjärnan. Hur tror ni att det ser ut inne i kroppen när man blir pirrigt glad? Rita hur ni tror det ser ut!

Vuxnas vardag

Om Sara är bra på att ta tillvara det enkla men fantastiska i tillvaron så är hennes mamma uruselt på det. Livet som ensamstående mamma framstår mest som en kamp mot klockan. Oavsett hur mycket hon skyndar sig, hur mycket hon än tjarar på Sara eller försöker komma i tid till förskolan så ligger hon alltid steget efter. För högt tempo och för höga krav gör att hon inte alltid orkar engagera sig, och småsaker kan irritera titt som tätt. Inte blir det heller bättre av forskollärarens sarkastiska kommentarer och utmattade suckar över hopplösa Sara. Där Saras mamma skulle ha kunnat få stöd och uppmuntran får hon istället en bekräftelse på sin inkompetens som förälder.

Att vara vuxen verkar alltså inte särdeles lockande. Det är inte utan att man vill ropa efter krumelurpiller till alla små barn! När Pippi Långstrump och Tommy och Annika, i en helt annan tidsålder, diskuterar vuxenlivet är inte de heller begeistrade. Tommy slår fast att han aldrig vill bli stor och Pippi fyller i med att stora människor aldrig har nånting roligt. "Inte kan dom leka heller, sa Annika. Usch, att man ska vara tvungen att bli stor!"

Som tur är blir Saras mamma lite mer lekfull i slutet av filmen. Och äntligen vågar hon också sätta gränser och ta strid för Sara. Hon har hittat en balans mellan yttre krav och sina egna behov.

- Beskriv Saras mamma. Hur tycker ni att hon är som mamma i början av filmen? Varför tror ni att hon alltid har så bråttom? Hur tror ni det känns för Sara när mam-

man inte hinner lyssna på henne? Varför tror ni att mamman blir annorlunda på slutet? Hur är hon då?

- Hur tror ni att det är att vara vuxen? Hur tror ni att ni kommer att vara när ni blir vuxna? Längtar ni efter att bli vuxna? Vad ska ni göra då? Tror ni att ni kommer att tycka om att leka också när ni är vuxna? Varför tror ni så?

- Beskriv professorerna Kropp och Näslund. Varför vill de så gärna att Sara ska flyga? Varför tror ni att mamman inte får stanna kvar hos Sara på sjukhuset? Hur tror ni att det känns för Sara att bli lämnad ensam? Skulle ni vilja bo ensam på sjukhuset som Sara gör?

Den sjuke pojken

Sara och den sjuke pojken står för det känslomässigt friska i en i övrigt skruvad sjukhusvärld. Som hämtade ur en Molièrepjäas struttar Näslund och Kropp omkring och de andra läkarna inger inte heller så mycket förtroende. Likt bulemiker häver de sig över fikarummets dignande berg av chokladbollar. Patienterna är knappast det primära, det

är hur många bollar de kan proppa i sig som är det viktiga.

Med Sara kommer det in både fantasi, omtanke och leklu. Att hon har stor betydelse för pojkens tillfrisknande är klart. Men han betyder också mycket för Sara, för att hon inte ska känna sig alltför ensam och övergiven. Sjukhusmiljön, åtminstone som den skildras i filmen, kan emellanåt vara lite skrämmande.

- Varför tror ni att pojken låg i ett plasttält? Varför tror ni att han var så dålig? Hur tror ni att han tyckte det var när Sara kom till sjukhuset? Hur tror ni att det är att bo på sjukhus?
- Hur tror ni att det kommer att gå med pojken? Tror ni att han kommer att bli frisk igen? Varför tror ni det?
- Vad tror ni egentligen hände när hela sängen svävade?
- Varför tror ni att Sara blir alldeles pirrig i magen när hon tänker på pojken? Har ni känt så när ni har tänkt på någon speciell person?

Produktionsuppgifter

Sverige 2007

Producent: Francy Suntinger & Lina Jonsson

Manus: Marianne Strand

Regi: Kjell-Åke Andersson

Foto: Olof Johnson

Klippning: Petra Ahlin

Scenografi: Eva Norén

Musik: Johan Söderqvist

I rollerna

Sara - Alice Havrell

Mamman - Frida Hallgren

Dr Näslund - Lotta Tejle

Dr Kropp - Claes Månsson

Läkare - Peter Lorentzon

Vårdbiträdet - Adam Lundgren

Dagisfröken - Carina M Johansson

mfl

Tekniska uppgifter

Längd: 51 minuter

Format: 1:1,85

Ljud: Dolby digital

Censur: Barn tillåten

Svensk premiär: 26 oktober 2007

Distribution

Svensk Filmindustri, Råsundavägen 150, 169 86 Stockholm Tel 08-680 35 00, fax 08-680 37 83 www.sffilm.se

Redaktion

Andreas Hoffsten, Barn & ungdom, Svenska Filminstitutet, oktober 2007